

**Alla är under
utveckling.
Alltid.**

Ett inspirationsmaterial för möten mellan skola och kultur.

Inledande ord

Vad händer när skolans verklighet möter teaterns? Vad händer när skolans pedagoger och teaterns konstnärer möter varandra? Vad händer när elever möter teaterns alla uttryck? Vad händer med pedagogerna och konstnärerna när de möter elevernas alla uttryck? Och vad händer egentligen när mötena blir riktigt kreativa och berikande, inspirationen flödar och människor utvecklar oanade talanger...?

Det är en del av att *Bli Människa!*

Detta är ett inspirationsmaterial för dig som arbetar med pedagogik, kultur eller båda delar. Eller för dig som är nyfiken och intresserad ändå.

Genom projektet *Bli Människa* har Byteatern-Kalmar läns teater och Vimmerby kommun varit med om en spännande process under ett läsårs tid, som de inblandade sent kommer glömma. Ett möte mellan två samhällsfunktioner som har sina egna förutsättningar, metoder och mål. Dessa faktorer kolliderar ibland och det krävs en hel del vilja för att nå de gemensamma målen. Men med våra olika förutsättningar och ingångar så finns också möjligheter till upptäckter som vi aldrig hade kunnat göra på egen hand.

Med utgångspunkt i vårt möte genom *Bli Människa* vill vi dela med oss av våra nya erfarenheter för att stimulera andra kommuner, skolor och kulturinstitutioner att sätta igång samarbeten och projekt som berikar och utvecklar båda parter.

Med röster från alla inblandade vill vi ge dig mod och idéer att ta initiativ till nya samarbeten eller utveckla dem som redan finns.

Byteatern-Kalmar läns teater och Vimmerby kommun

Bli Människa – vad var det?

40 mellanstadiebarn och fyra lärare från Södra Vi skola utanför Vimmerby tillsammans med fem personer från Byteatern och en dramapedagog från kulturskolan var den grupp som aktivt arbetade med projektet.

Gruppen träffades en gång per vecka under läsåret 2010/2011, sammanlagt 27 träffar plus en sista intensivvecka inför föreställningarna.

Under första delen av projektet fick eleverna ta del av och lära känna olika konstnärliga uttryck. Barnen gjorde bildspel, skulpturer, teaterimprovisationer, skuggspel med musik och masker där de hämtade motiv från sin egen verklighet.

Efter ett antal veckor fick barnen välja om de ville syssla med teater eller film. Genom olika verkstäder hittade eleverna vilka historier de ville berätta, därefter delade de in sig i produktionsgrupper och började skriva manus. Regler för hur arbetet skulle gå till och hur uppgifterna inom gruppen skulle fördelas bestämde barnen själva. Sen satte arbetet igång. Barnen skapade skräckfilmer, fotoutställningar, sketcher, skuggspel, musik, dockor, teater ,modell-bygge m.m.

Utöver elevträffarna möttes teaterns och skolans representanter för genomgångar inför passen och reflektioner efteråt. Byteaterns projektgrupp arbetade med planering, förberedelse och uppföljning mellan träffarna.

En teater på skolan! Eller en skola för teatern?

Hur kan vi fördjupa vårt möte med eleverna och skolan?

Det har varit en aktuell frågeställning på Byteatern under en lång tid. AnnaGreta Larsson, musiker och projektledare för *Bli Människa* berättar vidare:

Hur kan teater och kultur bli mer än ett skojigt avbrott i skolans vardag? Hur kan teater och kultur bli livsviktigt för skolan, eleverna och i deras läroprocess? När vi gör teater går vi in i en process som i stora delar handlar om att förstå på ett djupare plan. Kan barnen dela den processen med oss?

Det hela började med att vi läste en bok av Lasse Berg som handlar om människans utveckling under åtta miljoner år. Vad har vi med oss genetiskt och vad är viktigt för människans framgång som art? Lasse Bergs teori bygger på att det är människans förmåga att samarbeta som gör henne unik. Vi beslutade att ta det temat med oss till skolan.

Det var också här projektnamnet *Bli Människa* föddes. Vi gjorde ett antal workshopar med en skola kring några av de viktigaste utvecklingsstegen i människans historia och mot slutet av terminen satte vi samman de mest sceniska momenten till en berättelse om människans historia och betydelsen av att ta hand om. Hela idén kändes otroligt utvecklingsbar och vi sökte pengar från Allmänna arvsfonden för att kunna gå vidare. Projektet växte och

vi jobbade med fler grupper.

När vi nu kom till Vimmerby ville vi undersöka mer specifikt om lärare och elever kunde få större inflytande över projektet.

Vi var måna om att få tid på oss. En dag i veckan tillsammans med eleverna. En timme med lärarna för planering och en timme i veckan för utvärdering och efterarbete avsattes. Vi erbjöd våra kunskaper i olika estetiska uttryck som vi vanligtvis använder när vi sätter upp pjäser.

I projektet arbetade tre av teaterns konstnärliga personal (med olika professioner) samt en producent. Vi anställde också en nyutexaminerad pedagog i kultur, media och estetik, för att bistå oss med råd och pedagogiskt tänk samt att förbättra dialogen med lärarna. Vi tog avstamp i erfarenheterna från tidigare delar av projektet och formulerade några områden som kändes angelägna att gå vidare med. Det som eleverna intresserade sig för skulle leda oss vidare och därför formades vägen efter hand. Vi bestämde inget tema. Vi ville att eleverna skulle få berätta sina egna historier för att höja elevernas motivation.

Våra uttalade mål var att vi ville:

- öka barnens medskapande och inflytande över projektet .
- utveckla metoden och undersöka hur de konstnärliga uttrycken i högre grad kan interagera med det pedagogiska och bidra till en fördjupad inläring hos eleverna.
- formulera de konkreta målen tillsam-

mans med lärarna.

- arbeta för en hög konstnärlig nivå och erbjuda all vår yrkeskunskap och alla konstnärliga uttryck som vi har tillgång till.
- experimentera med form och låta processen få stort inflytande över slutresultatet.
- bli bättre på att kommunicera med barn och lärare i skolans värld.

Anna Thorén Mörnerud, dockspelare/skådespelare i projektet:

”Det är nödvändigt för teatern, som är en levande konstform, att hitta nya vägar att göra teater på. Ett sätt är att låta en elev möta en professionell skådespelare på scenen eller att använda en elevs text som en skådespelare gestaltar tillsammans med eleven. Det gör teatern mer levande och inkluderande. Teatern kan då bli en större del av samhället och inte något som bara är till för vissa, det blir så exklusivt då.”

Fakta.

Byteatern startades som en fri grupp 1971 och blev länsteater 1992. Teatern har cirka 20 helårsanställda och oftast ett antal frilansare, beroende på produktionernas behov. Föreställningar görs för både barn och vuxna och spelas dels på teaterns egna scener i Kalmar och dels på turné.

Byteaterns vision är att skapa unik scenkonst och mänskliga möten som ökar människors livskänsla.

Då behövs det bara en modig kommun, en modig skola med modiga lärare...

Vad gör att en kommun går in i ett projekt som detta? Ryms stora, tidskrävande estetiska projekt i skolans ordinarie verksamhet? Vimmerby kommun har ju dessutom en kulturgaranti, räcker inte det?

Ambitionen från kommunens sida var att engagera skolan i Södra Vi för ett arbetssätt som är annorlunda mot det vanliga skolarbetet. Skapa samhörighet i skolan mellan alla lärare och elever i olika årskurser, men även öka skolans roll i det lilla samhället Södra Vi. En förhoppning var också att skolan, kulturskolan och Byteatern skulle finna varandra och berika varandra med nya erfarenheter.

Att projektet hamnade just i Södra Vi berodde på att det där fanns en rektor som nappade på förslaget.

Tomas Svensson, dåvarande rektor på Södra Vi skola säger att det var viktigt att det inte fanns ett färdigt koncept från Byteaterns sida utan att det var upp till alla att forma projektet. Innan samarbetet startade fanns det en oro hos honom hur lärarna skulle ta projektet. Tomas uppfattar att rektorernas liksom pedagogernas

inställning till kultur i lärandet ofta varierar från att man känner sig delaktig till att det är ”något som stör” den ordinarie verksamheten.

Tomas minns det första mötet inför projektet som ett mycket bra och öppet möte. Lärarna var öppna med att de var livrädda inför detta nya, okända arbetsätt och de från Byteatern var också öppna med sina intentioner att de ville skapa tillsammans med lärare och elever. När Byteatern presenterade projektet verkade det väldigt ofta med en gång i veckan och vi föreslog till en början varannan vecka men när samarbetet väl var igång märkte vi att en träff i veckan var behövligt och vi fortsatte så.

Byteatern hade planerat ett projekt för en årskurs sex men i Södra Vi ville lärarna skapa samarbete över årskursgränserna, plus att klasserna var små. Därför gjordes projektet med hela mellanstadiet.

Vad var det som gjorde att du som lärare vågade slänga dig in i detta projekt, trots att du inte visste så mycket om det? Per Bäckman, då lärare på mellanstadiet i Södra Vi svarar: ”Själv var jag ju skräckslagen inför det så självklart var det ur barnperspektivet. Att det kommer fyra teaterproffs kan vi bara inte tacka nej till.”

Fakta.

I Vimmerby kommun bor ca 15 000 invånare. Kommunen ligger i nordligaste delen av Kalmar län med gräns mot Östergötland. I kommunen finns arton förskolor, nio grundskolor och ett gymnasium. Läsåret 2011/2012 gick sammanlagt 2188 elever i förskola, skola eller gymnasium i Vimmerby kommun. Kommunen har en kulturgaranti som garanterar alla barn i förskolan och skolan minst en kulturupplevelse per läsår från det att de är tre år och tills de lämnar gymnasiet. Med kulturupplevelse menar de en teaterföreställning, en konsert, en filmvisning, en dansföreställning eller annat professionellt program. Genom eget skapande och reflekterande ska upplevelsen integreras i det ordinarie pedagogiska arbetet. Kulturgarantin bygger på ett nära samarbete mellan skolförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen. För att verkställa garantin har de en samarbetsgrupp, kulturombud och kulturskolan till hjälp

Två världar som möts...

Men vad händer då när två samhällsfunktioner med väldigt skilda verksamheter ska gå in i ett så tätt samarbete? Att det var helt friktionsfritt vore dumt att påstå, en hel del hinder fanns under vägen. Men hinder är till för att komma över, här är några röster om det.

Per: ”Jag har ju alltid varit en sån som hatar allt sånt här med dramaövningar och andra såna där skittramsiga saker som jag aldrig tyckt gett nånting. Och som en introvert människa hade jag skräck inför detta projekt, ska jag erkänna. Man har ju vissa fördomar mot kulturarbetare och det kan jag säga att det bekräftades med råge första gången vi träffades. Det var minsann inga introverta människor...”

Men - Det här projektet har gjort att jag har ändrat syn och det slutade ju till

och med att jag var en del av föreställningen. Mötet mellan de här teaterproffsen och oss pedagoger och att vi hade så mycket att ge varandra, det är skäl att man inte ska va så jäkla rädd för att gå in i såna här samarbeten. Dom har så mycket att erbjuda som åtminstone inte jag skulle kunna komma i närheten av. Samarbetet där man kunde stötta upp varandra i det man är bra på, det var en otrolig vinning, både för eleverna och också mig personligen.”

AnnaGreta: ”Det är jätteviktigt att vi som kommer utifrån bildar ett team tillsammans med lärarna. Vi kommer med olika kunskaper och vi måste verkligen respektera varandras kunskaper och respektera skolans krav på sig kring detta med måluppfyllelse och sånt. Det är något som vi kulturarbetare behöver lära oss och det har vi lärt oss mer av under *Bli Människa*.”

Lena Hellström, dramapedagog på kulturskolan i Vimmerby: ”Jag ser att kulturskolan kom in som en viktig länk mellan teaterns konstnärer och skolans pedagoger då vi också är ute som kulturpedagoger och konstnärer och jobbar på regelbunden basis i skolorna med olika verksamhet knutet till elever.”

”Jag har ju alltid varit en sån som hatar allt sånt här med dramaövningar och andra såna där skittramsiga saker ...”

”Det är nödvändigt för teatern, som är en levande konstform, att hitta nya vägar att göra teater på...”

”Alla skolans rum och krypin är arbetsbara. Bara fantasin sätter gränser!”

Vi är gladare och vågar mer. Vi har roligare. Jag var alltid glad, även när jag gjorde fel var jag nöjd! Det visade sig vara en hel del annat än bara "löjlig" teater.

Elevstyrt? Går det!?

En vision från projektgruppen var att: Det som eleverna intresserar sig för ska leda oss vidare och vi vill öka barnens medskapande och inflytande över projektet. Hur gick det med det egentligen...? I en enkät som eleverna fick göra efter projektets slut så var en av frågorna: Vem har bestämt mest i din grupp, de vuxna eller barnen? Svaren är inte helt likriktade med en klar majoritet av barnen tycker att de fått bestämma mer än de vuxna. Pedagogerna och konstnärerna säger att de hela tiden var noga med att utgå från barnens egna idéer och att värdera deras arbete utifrån deras egna förutsättningar. Katarina Gråhamn, kultur, medie och estetikpedagog som var anställd på Byteatern för projektet har många tankar

kring "elevstyrt" och säger: "Ofta kommer kulturen ut som någon sorts konstig upplevelse som nästan chockar eleverna. Är det så det måste gå till? Hur gör man annars? Lärarna vet vad projektet är, rektorn vet, vi på teatern vet, vi har pratat i förväg. Men vad vet eleverna? Vad handlar projektet om enligt dem?" Samtidigt kan det vara svårt att motivera och inspirera eleverna säger hon och ger ett exempel: "Jag drar mig till minnes en bildlektion jag hade i början av min utbildning. Jag hade dukat fram papper i olika färger och alla möjliga sorters målarfärger, kriterior och pennor. Eleverna skulle måla en symbol, figur eller sak som de tyckte representerade sig själva. Utan undantag valde alla elever vitt A4-papper och blyertspennor. Här blev det tydligt för mig hur svårt det var för dem att utmana gränser om

man inte hittar ett sätt att få dem att göra just det. Och att det måste finnas någon gräns om man ska kunna utmana den."

Har du genom *Bli Människa* hittat några sätt att få eleverna att utmana gränserna? "Ja, om formen för arbetet är så pass annorlunda att prestationsångesten läggs åt sidan. Det går inte att vara bäst eller göra rätt när något bäst och rätt inte finns."

Vinningen med att jobba elevstyrt verkar vara väldigt stor för eleverna och deras utveckling men kräver också en större insats och ett stort mod från pedagogerna.

Jamen hur gick det då? Och vad tyckte eleverna?

Ellen och Linnea är två av eleverna som deltog i projektet, här är ett utdrag från den blogg de skrev under projektets tid: "Första dagen efter sommarlovet var inte direkt den bästa, trodde vi i alla fall. Byteatern, va fan är det? tänkte vi. Vem pallar fyra lektioner av löjlig teater? Det visade sig vara en hel del annat än bara "löjlig" teater.

Första torsdagen kom och framför oss hade vi fyra lektioner tillsammans med Byteatern. Fyra glada och förväntansfulla tjejer från Kalmar hade kommit med jättemånga roliga och lite knasiga idéer. Vi började direkt (ingen tid att förlora) med lite olika lekar. Det var nog ganska kul, men herregud det kan vi ju inte visa vi går ju i sexan hallå! Dagen var slut och på något sätt längtade man faktiskt efter nästa gång. Ju fler gånger de kom desto mer vågade vi va oss själva. Vi insåg snart att allt inte bara handlade om att vara coola och tuffa.

Idag sitter vi här och har haft dom bästa torsdagarna i skolans historia. Vi är glada att vi har fått chansen att få vara med om allt detta och vi kommer självklart att sakna dem när projektet är över och vi är hundra procent säkra att resten av mellanstadiet kommer göra detsamma."

I elevenkäten och i intervjuer med eleverna frågades: Har du lärt dig något under *Bli Människa*?

Ett axplock av svaren: Sjunga låtar utantill. Jag lärde mig att bygga med skala. Jag har blivit mycket mer självständig. Göra utställning. Att vara kändis. Hur man gör en film. Jag pratade mindre innan nu vågar jag det. Göra masker. Jag har lärt mig att bjuda på mig själv. Sjunga högre och fått bättre självförtroende. Om film och redigera och olika fotovinklar. Att vara snäll och hjälpsam. Att man inte tycker att det är så läskigt att göra något inför publik. Att man kan göra olika saker på scenen och att man alltid ska vara koncentrerad. Att inte hetsa upp sig. Att det är kul med att syssla med film. Spela teater och fixa innan föreställningar. Att inte ha lika mycket scenskräck som innan. Jag har blivit modigare. Hur man gör en docka, masker och gubbar. Hur ni på teatern jobbar.

En annan fråga var: Är det någon skillnad i skolan eller mellan er elever nu efter projektet mot innan vi startade? "Man är mer sig själv nu, det finns hos alla kompisarna." "Vi har blivit mycket tightare, vi pratar mer med varandra. Vi har roligare. Det

var mer bråk förr, nu är det inte det, nästan inga." "Vi är gladare och vågar mer." "Lite annorlunda är det och lite skillnad nu efter projektet på hur jag ser på mina skolkamrater."

En elev säger om arbetet i projektet: "Jag var alltid glad, även när jag gjorde fel var jag nöjd!"

Vilka vinster har ni lärare sett hos eleverna? Gunilla Linder, lärare på mellanstadiet i Södra Vi: "En del elever har visat sig som de är, de har klivit fram ur anonymiteten och flera har fått uppmärksamhet från oväntat håll som fått dem att växa. Många barn har insett behovet och glädjen i att stötta andra, med beröm och positiva handlingar. De äldre barnen har flera gånger efter projektets slut resonerat kring hur det kunde ha blivit om de t ex stannat i filmgrupper, hur de fått hjälp med att leda arbetet - helt enkelt att kunna se sin egen roll i ett större sammanhang."

Både rektorn och lärarna är överens om att måluppfyllelsen för eleverna inte påverkats negativt av projektet. Läraren Per säger: "Vi gjorde en pedagogisk planering där vi bara använde strävansmålen (som då fanns i gamla läroplanen) för de aktuella ämnena och gjorde inte nån

Fortsättning på nästa sida ►

Känslan fäster kunskap i själen

Man är mer sig själv nu, det finns hos alla kompisarna. Det var mer bråk förr, nu är det inte det, nästan inga

Vi insåg snart att allt inte bara handlade om att vara coola och tuffa.

”Med detta projekt har vi skaffat oss de första grundläggande erfarenheterna för att kunna bygga upp ett fortsatt samarbete med skolvärlden kring de s.k. estetiska lärprocesserna.”

konkretisering av målen specifikt utan hade det väldigt öppet. Jag tycker att den delen av projektet var väldigt befriande i och med att vi mer och mer jobbar med färdiga planeringar, väldigt mycket målstyrt. I efterhand har det visat sig att det inte var så mycket att vara rädd för, efter projektet kunde vi bocka av väldigt mycket mål från våra kursplaner.”

Och från teaterns sida anser man sig också fått nya insikter. Karin Parrot Jonzon, Byteaterns chef summerar *Bli Människa* satsningen: ”Med detta projekt har vi skaffat oss de första grundläggande erfarenheterna för att kunna bygga upp ett fortsatt samarbete med skolvärlden kring de s.k. estetiska lärprocesserna.”

Tre framgångsfaktorer med *Bli Människa*:

- Att låta elevernas vilja och intresse vara det som leder projektet framåt.
- Genom att rubba varandras cirklar hittade skola och teater ett gemensamt arbetssätt som kompletterade varandra.
- Eleverna valde att göra en föreställning för offentlig publik. Med hjälp av pedagogerna och ett stort team från Byteatern gjorde de en succéshow som alla inblandade var stolta över: Just att få visa upp arbetet för familj och bekanta var viktigt för många elever och många av dem utvecklades oerhört i föreställningsarbetet.

Hinder vi stött på under projektet:

- Det var framförallt svenska och de estetiska ämnena som integrerades i projektets arbete, de övriga ämnena påverkades inte nämnvärt av projektet.
- Bristen på löpande reflektion tas upp som en mindre lyckad del i projektet. Katarina säger: ”Eleverna fick blomma fullt ut i stereotypa könsroller och i makabra skräckscener, vilket vi ville att de skulle, för att få mönstren synliggjorda. Men det stannade där. Den tydliga reflektionen valdes bort under projektet. Vi ville, eller vågade inte komma in och störa, ifrågasätta, ställa det på ända. Allt avslutas med en final.

PANG BOOM. Sedan kommer utvärderingen. Utifrån den utvärderingen jobbas det vidare med andra elever, istället för att stanna kvar hos samma elever och nå ännu djupare. Detta ansvar lämnas över till skolan som i bästa fall tar det.”

- Det geografiska avståndet mellan skolan och teatern (14 mil) var ofta ett hinder för kommunikationen och planeringen. Fysiska möten ersattes ofta av mejl och telefonkorrespondens, vilket ibland innebar missförstånd och att projektgruppen inte alltid hade samma visioner. Samtidigt som det är väldigt bra att läns-kulturinstitutionerna och kommunerna i periferi av länet ser till att ha en nära relation, vilket nu har skett med Byteatern och Vimmerby.

Möjligheter som den här typen av projekt ger:

- Kompetensutveckling för både pedagoger och kulturarbetare.
- Elever som har problem att hänga med i vanlig undervisning eller kommer utanför i klassen, får möjlighet att utvecklas och visa andra sidor genom de estetiska uttrycksmedlen.
- Knyta banden mellan skola och kulturinstitutionerna tätare och få till långsiktiga samarbeten.

Hur får man igång ett möte och nära samarbete mellan skola och kulturliv? Några tips och råd...

Karin, teaterchef: ”Förberedelsestiden ska vara gedigen. De vuxna som leder arbetet och är ansvariga för processen ska hinna gå på djupet med målbeskrivningar, inte utgå från att man tycker och tänker samma sak, undvika consensus för att kritiskt kunna granska sina egna motiv med arbetet. Att veta var man själv står ska vara grunden för att ta reda på var man står tillsammans och vad man vill uppnå.”

Per, lärare: ”Ska man ha ett sånt här samarbete mellan skola och kultur så tror jag att planeringstiden tillsammans

är oerhört viktig, eftersom vi inte alltid pratar samma språk om saker och ting.”

Lena, dramapedagog: ”Alla skolans rum och krypin är arbetsbara. Bara fantasin sätter gränser!”

Gunilla, lärare: ”Resurserna är de människor som projektet gav oss tillgång till. Filmkameror går att låna, skärmar att bygga men det är döda ting utan motorer. Motorer är människor som vill!”

”Att tillverka saker tillsammans i ett tidigt stadium, kan öppna fler dörrar än med dramaövningar.”

Tomas, rektor: ”Det är bra att rektorerna får möta konstnärerna inför ett projekt, för att bli inspirerade och engagerade. Det är lättare att få pedagogerna att förstå

vad som ska komma när man själv vet vad det är.”

Katarina Ellborg, projektledare Skola & Kultur: ”Alla parter måste få en chans att förstå vad projektet ger just dem om effekterna ska bli långvariga i skolan. Pedagogerna och skollädaingen måste vara en lika viktig målgrupp som eleverna vid en kultursatsning. Man måste våga ifrågasätta varandra och vara medveten om att kultur inte per automatik är av godo. Det är helheten för eleverna som är det viktiga, hur kulturaktiviteterna samspelar med resten av skoldagen. Skolan har rätt att ställa krav på kulturföreträdare när de kommer in i skolkontexten.”

**För att man skall
kunna flyga
måste modet vara
något större än
rädslan
och en gynnsam
vind råda.**

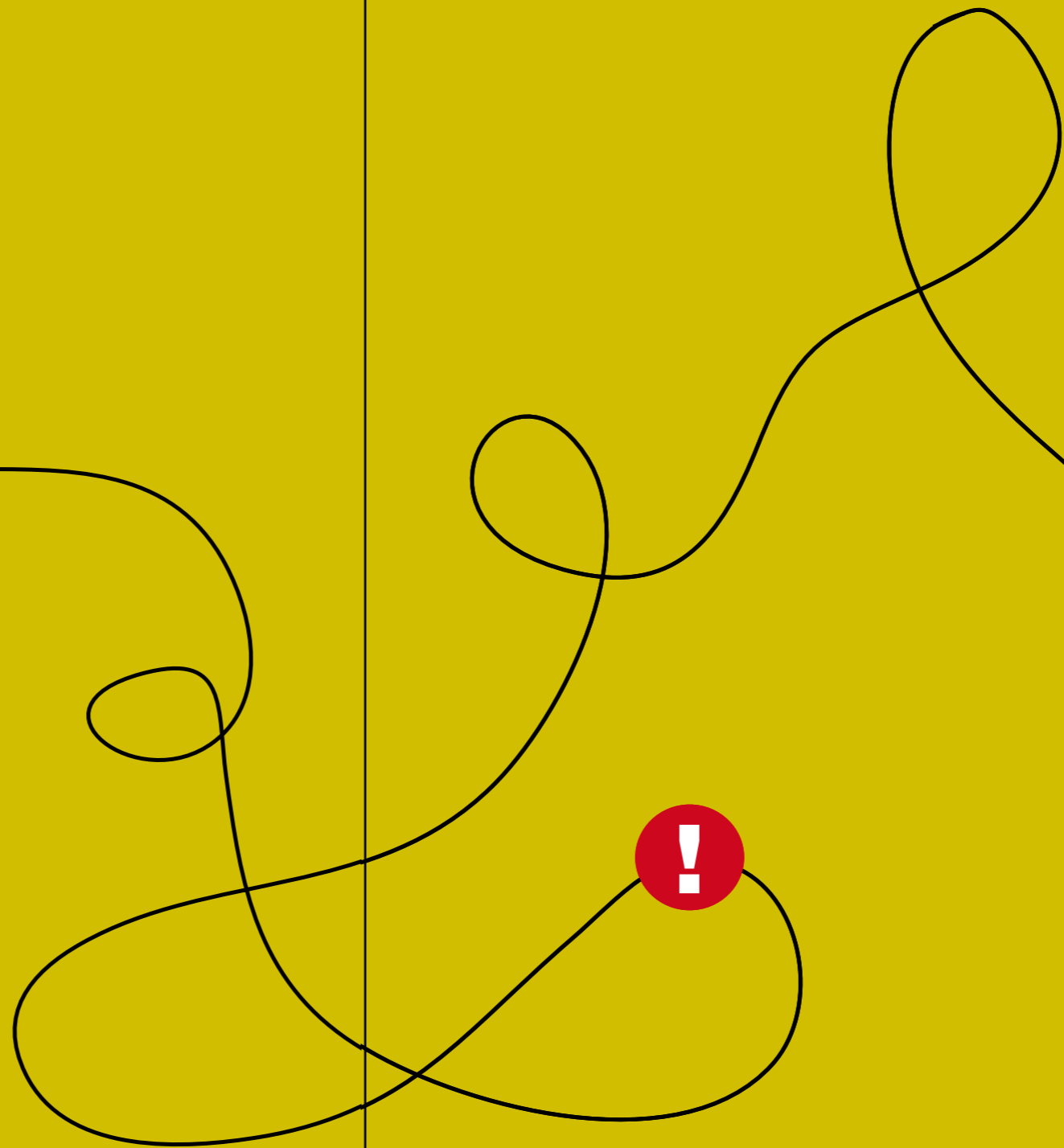
Margareta Ekström

**Utah
kaos,
ingga
nya
tanekar...**

A

B

**...att var och en får tillgång
till sin förmåga, sin lust
och sina inre redskap att
uttrycka sig i musik, teater
och bild får oss att
bli gladare, helare
och modigare...**

BYTEATERN
KALMAR LÄNS TEATER

REGIONFÖRBUNDET
I KALMAR LÄN

RIKSTEATERN
